

CORUPȚIE INSTITUȚIONALIZATĂ ÎN A TREIA CEA MAI MARE COMPANIE ROMÂNEASCĂ

O analiză a numeroaselor situații de captură a statului din ultimii cincisprezece ani într-o companie finanțată adesea din bani publici.

Acest raport a fost publicat cu sprijinul parțial al Uniunii Europene și parțial al Fundației pentru o Societate Deschisă în cooperare cu Fondul Think Tank al Open Society Foundations. Conținutul acestei publicații este responsabilitatea exclusivă a Asociației Bankwatch România și nu reflectă poziția Uniunii Europene.

Bankwatch România și CEE Bankwatch Network sunt recunoscătoare următorilor donatori pentru susținerea lor continuă:

- European Climate Foundation;
- Charles Stewart Mott Foundation;
- International Visegrad Fund;
- Sigrid Rausing Trust.

Counter
Challenging
Balance Public
Investment
Banks

Realizat de Bankwatch România, membră a CEE Bankwatch Network. Iulie 2016

Autor: Alexandru Mustață

O versiune online a acestui raport este disponibilă la www.faracarbune.ro/captura-statului.

Asociația Bankwatch România

Strada Boișoara nr. 24, ap. 2, sector 6, București

Tel 031 438 2489, Fax 031 816 8375

alexandru.mustata@bankwatch.org

Sumar executiv

Acest raport relatează evoluția Complexului Energetic Oltenia (CEO) sub diferitele forme juridice în care a funcționat de-a lungul ultimilor 15 ani, în special a numeroaselor cazuri de corupție în care a fost implicată compania. A treia cea mai mare companie românească în privința numărului de angajați (peste 15 000) a fost înființată în 2012 prin fuziunea companiilor care administrau cele mai mari termocentralele pe lignit și minele care le furnizau combustibilul, în prezent deținând 10 cariere și 4 termocentrale.

Studiul de caz central în jurul căruia este construit raportul este cazul de corupție în care sunt implicați Dan Șova și Victor Ponta, parlamentari români și figuri importante ale Partidului Social Democrat. Începând cu 2006, casa de avocatură Șova și Asociații a încheiat o serie de contracte cu termocentralele din județul Gorj. Acestea au fost încheiate conform legii, prin procedură de achiziție publică, însă valoarea lor a fost mărită de câteva ori prin semnarea de acte adiționale. Deși serviciile au fost achiziționate pentru consultanță în vederea implementării unui proiect de conformare cu standardele de emisii, compania a fost reprezentată de casa de avocatură și în alte spețe, în ciuda faptului că avea un departament juridic intern. Mai mult, Complexurile Energetice Turceni și Rovinari (CET, CER) au semnat alte acte adiționale cu Șova și Asociații pentru încheierea unor tranzacții în afara curții. Însă aceste acte au fost întocmite doar pentru a garanta casei de avocatură bonusul de succes, deoarece ambele părți implicate în procese erau interesate de o astfel de înțelegere.

Relatarea pe larg a acestui caz este intercalată de prezentări succinte a altor cazuri de corupție în care a fost implicat Complexul Energetic Oltenia. „Expropriații de lux” sunt directorii din CEO și persoanele din administrația locală care au cumpărat case dărpănate în marginea minei și pentru care au primit în schimb de la companie vile în Târgu Jiu. Două inspecții, una ANAF și una a Corpului de Control al prim ministrului, au descoperit sponsorizări nejustificate și cheltuieli enorme pe „acțiuni artistice”. CEO a mai cumpărat și un buldozer de la un deputat de Gorj pe care a plătit 200.000 de euro, de câteva ori mai mult decât valoarea unei piese de muzeu nefuncțională.

Ultima parte a raportului prezintă parcursul împrumutului de la Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) pentru realizarea unei instalații de desulfurare la Termocentrala Turceni – aceeași investiție pentru care compania a contractat serviciile casei de avocatură. Împrumutul de 200 de milioane de euro a fost amânat timp de patru ani, perioadă în care a fost contestat de societatea civilă pentru că încălca politicile sociale și de mediu ale Băncii. Banii europeni nu au mai ajuns în Gorj, însă CEO a plătit peste 2 milioane de euro în comisioane.

Raportul se încheie cu o serie de recomandări de măsuri care ar discuraja practicile corupte și ar slăbi mecanismele de captură a statului. Este important ca finanțatorii proiectelor mari de infrastructură să cunoască companiile înainte de a face afaceri cu ele, și apoi să le monitorizeze. Un alt element crucial este transparența, atât a creditorului, cât și a celui

împrumutat. În acest fel ar fi facilitată intervenția instituțiilor publice naționale, a presei și a organizațiilor societății civile. În fine, o serie de alți factori, precum încălcarea legislației de mediu, ar trebui să fie un imbold pentru măsuri preventive sporite.

Cuprins

Sumar executiv	2
1. Introducere.....	4
2. Consiliere juridică nelegală pentru termocentrala Rovinari	5
2.1. Contractele de asistență juridică controversate	5
2.2. Un succes previzibil	8
3. Altă companie, aceleași metode: Complexul Energetic Turceni	9
3.1. Alte contracte suspecte pentru asistență juridică	9
3.2. Mai multe victorii, mai multe pierderi.....	12
4. Implicarea unui viitor prim ministru	14
5. Finanțarea BERD pentru Turceni contrazice politicile băncii.....	15
6. Recomandări și concluzii	17
Lista acronimelor.....	19
Lista figurilor.....	19
Lista tabelor	19

Casete text

Auditul descoperă mari cheltuieli	7
Expropriații de lux	10
Corpul de Control al prim ministrului descoperă cheltuieli nejustificate	13
“Buldotanc”	15
Alte situații de captură a statului	17

1. Introducere

Acest raport relatează evoluția Complexului Energetic Oltenia (CEO) sub diferitele forme juridice în care a funcționat de-a lungul ultimilor 15 ani, în special a numeroaselor cazuri de corupție în care a fost implicată compania.

CEO este astăzi a treia cea mai mare companie românească în privința numărului de angajați – 15 268 la 21 decembrie 2015¹. A fost înființată în 2012 prin fuziunea Societății Naționale a Lignitului Oltenia și a celor trei mari complexuri energetice – Rovinari, Turceni și Craiova. Compania are astăzi în administrare 10 cariere și 4 termocentrale pe cărbune. Este deținută de statul român prin Ministerul Energiei (77.15%), Fondul Proprietatea (21.56%)², Electrocentrale Grup SA (0.84%) și SC Închidere și Conservare Mine SA. Operațiunile miniere au început în 1957, iar termocentralele au fost construite între 1964 și 1987.

Misiunea Asociației Bankwatch România este de a preveni impactul social și de mediu negativ al proiectelor finanțate de bănci publice. Am început astfel să investigăm mecanismele de captură a statului din Complexul Energetic Oltenia din 2012, când compania refinanțase un împrumut de la Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare pentru o instalație de desulfurare a unității 6 de la Turceni. De atunci monitorizăm activitatea companiei, acționând atunci când constatăm încălcări ale legislației sau activități care ar putea avea un efect negativ asupra mediului.

Termocentrala Rovinari este vizibilă de la intrarea în oraș.

¹ <http://ceoltenia.ro/job-uri/locurile-noastre-de-munca>

² „Fondul Proprietatea este o societate pe acțiuni care funcționează ca o societate de investiții de tip închis (Fond de Investiții Alternativ) pe durata nelimitată, incorporată în România, listată la Bursa de Valori București începând cu ianuarie 2011. Fondul a fost înființat de Guvernul României în 2005, iar persoanele eligibile ale căror proprietăți au fost confiscate sub guvernele comuniste au primit acțiuni în Fond ca formă de compensație.” <http://www.fondulproprietatea.ro/ro/despre-fond>

Acest raport arată cum corupția a devenit o practică instituționalizată la Complexul Energetic Oltenia. Deși toate cazurile prezentate în raport au figurat deja pe agenda publică națională sau locală, evoluția practicilor capturii statale în companie nu a fost niciodată analizată.

Această relatare este bazată exclusiv pe documente publicate de diferite instituții ale statului, precum Agenția Națională de Administrare Fiscală sau Corpul de Control al Prim Ministrului. Alte investigații sau scandaluri media și acuzații aduse companiei fără a fi însoțite de documente publice nu au fost incluse. Documentul-cheie pentru elaborarea acestui raport a fost rechizitoriul de 98 de pagini întocmit de Direcția Națională Anticorupție³, în care sunt descrise contractele ilegale dintre CEO și casa de avocatură Șova și Asociații între 2006 și 2009.

O serie de casete text de-a lungul raportului descriu alte cazuri de captură a statului ce au legătură cu CEO, unul dintre ele culminând cu sentințe cu executare pentru doi foști directori ai companiei.

În partea finală este studiată finanțarea publică a Complexului Energetic Oltenia, în particular susținerea din partea unei instituții financiare internaționale – Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD). Sunt formulate recomandări pentru această instituție financiară, bazate pe lecțiile învățate din cazurile legate de CEO.

2. Consiliere juridică nelegală pentru termocentrala Rovinari

2.1. Contractele de asistență juridică controversate

Având în vedere vârsta medie a termocentralelor CEO de aproximativ 35 de ani, compania trebuie să modernizeze unitățile existente pentru a fi conforme cu legislația europeană în domeniul protecției mediului pentru a putea funcționa. Este vorba despre limitele de emisii de oxizi de azot, dioxid de sulf și pulberi în suspensie, care pot fi reduse prin construirea de instalații specifice.

În 2006, Laurențiu Ciurel – la momentul respectiv directorul de investiții al Complexului Energetic Rovinari, care a devenit directorul general al CER în 2007 și al CEO în 2012 – a recomandat conducerii companiei un contract de asistență juridică cu o casă de avocatură pentru aceste investiții planificate⁴. Ciurel a fost de asemenea cel care a scris caietul de sarcini, estimând costul asistenței juridice necesare la 280 000 lei (82 000 euro⁵). Dan Șova, avocatul coordonator al casei de avocatură Șova și Asociații (S&A) a vizitat Complexul

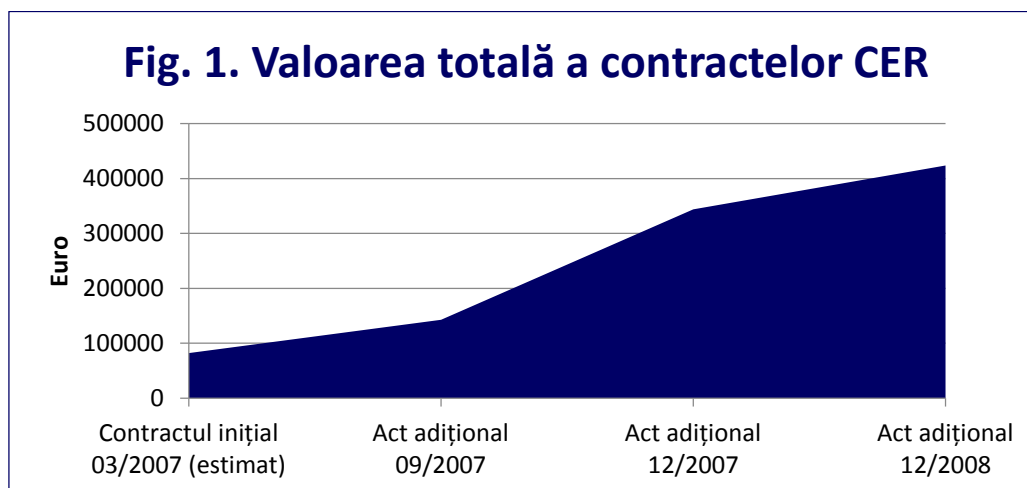
³ Dosar Penal nr. 122/P/2012, Rechizitoriul 16.09.2015, Direcția Națională Anticorupție. În următoarele note de subsol "Rechizitoriul". <http://www.legal-news.ro/wp-content/uploads/2015/09/Rechizitoriul-Ponta-%C5%9Fi-Sova-anonimizat1.pdf>

⁴ Rechizitoriul, p. 11

⁵ Pentru a evita confuzia, sumele de bani vor fi exprimate în euro, convertite din lei folosind InforEuro - http://ec.europa.eu/budget/contracts_grants/info_contracts/infoeuro/infoeuro_en.cfm, la cursul de schimb de la data tranzacției, sau din ultima lună din acel an. Sumele sunt rotunjite.

Energetic Rovinari în ianuarie 2007. O lună mai târziu, caietul de sarcini a fost trimis la 8 case de avocatură, iar în martie S&A a semnat contractul valabil până la sfârșitul anului.

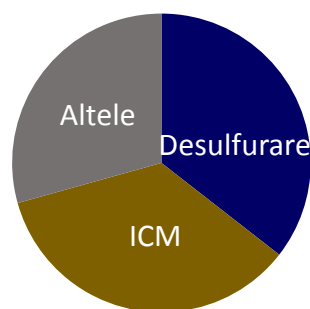
Cu toate acestea, în septembrie și decembrie două acte adiționale la contractul inițial au fost semnate pentru continuarea serviciului de asistență juridică, ridicând valoarea contractului cu 61 000 și 201 000 euro respectiv, prelungindu-l până în decembrie 2008. La o zi după ce a expirat, un al treilea act adițional a fost semnat pentru încă un an și 80 000 euro.

Suma totală plătită de CEO în baza contractului și a actelor adiționale a fost 560 000 euro, cu aproape 140 000 euro mai mult decât a fost prevăzut inițial. Rechizitoriul DNA împarte plățile făcute către Șova și Asociații în trei categorii: pentru desulfurare (297 000 euro), pentru un proces cu ICM (vezi mai jos – 294 000 euro), și pentru alte servicii juridice (245 000 euro). Aceste cheltuieli au fost realizate în ciuda faptului că numai consultanța juridică pentru proiectul de desulfurare fusese aprobată de către companie. Mai mult, valoarea celui de al doilea act adițional a fost estimată la 201 000 euro fără a se folosi vreun criteriu. Faptul că suma plătită în baza aceluia document a fost aproape dublă dovedește acest lucru: nici măcar orele de lucru necesare nu fuseseră estimate⁶.

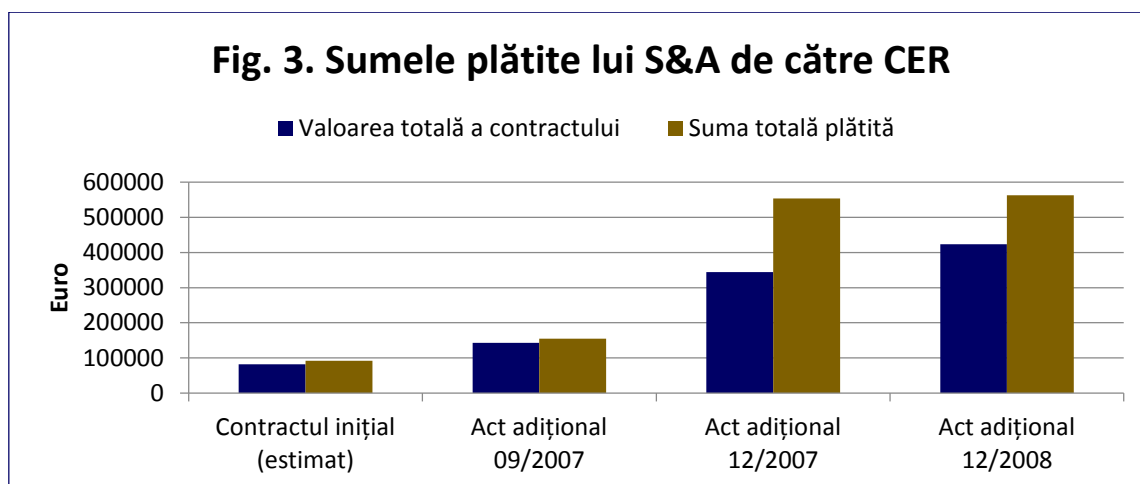
Este relevant în egală măsură să ne uităm de unde provin banii folosiți pentru plățile în baza acestui contract. Nici una din cele 63 de facturi emise de S&A nu a fost plătită din programul anual de achiziții publice (metoda standard pentru plata serviciilor de acest gen), ci din fondul de investiții al companiei. Rămâne neclar în ce fel asistența juridică poate reprezenta o investiție. Deși instalația de desulfurare poate fi considerată o investiție, serviciile

Fig. 2. Sumele plătite în funcție de activitate

⁶ Rechizitoriu, p. 15

oferite de o casă de avocatură pentru procese și alte tipuri de consiliere juridică nu pot cădea în aceeași categorie.

Este de asemenea chestionabilă necesitatea contractării de servicii pentru alte procese. Ca orice companie de dimensiunile sale, CER avea un departament juridic deservit de 8 consilieri în 2007 și 2008, și 13 în 2009. În această perioadă, au reprezentat Complexul în 409 procese și cheltuielile salariale au fost de aproximativ 400 000 euro⁷. Pe de altă parte, Șova și Asociații s-au ocupat de doar 13 cazuri, pentru care au fost remunerați cu 260 000 euro. Procurorii nu au găsit diferențe semnificative în ce privește natura, obiectul sau complexitatea cazurilor pentru care compania a folosit resurse externe și interne.

Auditul descoperă mari cheltuieli

În 2011, Agenția Națională de Administrare Fiscală a desfășurat acțiuni de control ce vizau activitatea CER și CET între 2007 și 2009. Concluziile inspecției au fost că cele două companii și-au micșorat veniturile cu aproximativ 7.8 milioane euro și și-au mărit cheltuielile cu aproximativ 10.6 milioane euro, denaturându-și rezultatele financiare cu 18.3 milioane euro. Motivele pentru acest rezultat au fost, printre altele, sponsorizări și acțiuni sportive, culturale și sociale ilegale, sau cheltuieli nejustificate pentru asistență juridică. Datorită gravității erorilor de contabilitate care pot fi considerate infracțiuni, ANAF a transmis concluziile inspecției Direcției Naționale Anticorupție pentru a investiga cazul în profunzime⁸. Această situație a fost din nou subiectul unui scandal de presă, după ce un membru al Parlamentului a solicitat clarificări Ministerului Finanțelor Publice⁹.

⁷ Rechizitoriu, p. 24

⁸ <http://www.cdep.ro/interpel/2012/r4092B.pdf>

⁹ <http://www.gandul.info/stiri/anaf-a-sesizat-dna-in-urma-unor-controale-facute-la-unitatile-mini-energetice-din-gorj-9480769>

2.2. Un succes previzibil

SC Închiderea și Conservarea Minelor SA (ICM) a fost înființată în 2004 pentru a închide minele nerentabile și pentru a prelua datoriile carierelor încorporate în noile complexuri energetice (Rovinari, Turceni și Craiova). Compania a fost creată în urma divizării Companiei Naționale a Lignitului Oltenia (CNLO), reprezentând ce a rămas după ce principalele exploatare miniere (EM) au fost încorporate în noile complexuri energetice. Dar acest sistem avea un punct slab esențial: noile companii, printre care și CER, aveau unele datorii către ICM și predecesorul său (CNLO) care nu au fost preluate. Astfel că Parlamentul României a emis Legea 243/2005 prin care s-a mărit capitalul complexurilor energetice și acțiunile rezultate au fost transferate la ICM în contul datoriilor.

Subunități CNLO	Proces	Subunități Termoelectrica	Compania nouă
EM Rovinari	fuziune cu	TC Rovinari	CER*
EM Jilț, EM Drăgotești	fuziune cu	TC Turceni	CET*
EM Berbești	fuziune cu	TC Ișalnița, TC Craiova II	CEC*
6 EM	devin		SNLO*
restul	redenumit în		ICM

* Companii care au fuzionat în 2012 pentru a crea Complexul Energetic Oltenia

Însă această procedură nu fusese finalizată în 2006, când ICM a intrat în faliment. Astfel, lichidatorul său judiciar a cerut în instanță în decembrie 2007 să fie plătită datoria de 22.5 milioane euro (valoarea acțiunilor care nu au fost niciodată primite) și o diferență conform indicelui de inflație de 6.4 milioane euro. În mod evident, această acțiune ignora faptul că ICM a fost creat tocmai pentru a scuti complexurile energetice de asemenea datorii. Deși Legea 243/2005 elimina obligațiile CER către ICM (prin mărirea de capital)¹⁰ și ICM fusese obligat printr-o hotărâre de guvern să preia datoriile exploatare miniere¹¹, CER a semnat cu Șova și Asociații un alt contract de consiliere juridică în februarie 2008. Contractul stipula că dacă avocații reușeau să perfecteze în afara instanței un acord prin care ar plăti ICM 22.5 milioane de euro în mai multe tranșe de-a lungul a cel puțin trei ani, vor primi o primă de succes de 1% din valoarea acestei tranzacții. Cinci zile mai târziu, tranzacția era finalizată, cu o perioadă de plată de 5 ani¹².

O serie de factori sugerează că actul din februarie dintre CER și S&A a fost semnat doar pentru ca cei din urmă să primească prima de 225 000 euro. În primul rând, CER primea deja asistență juridică de la casa de avocatură în baza celui de al doilea act adițional. Acest proces este chiar menționat explicit pe factura pentru servicii oferite în baza celui de al doilea act adițional, deci casa de avocatură a fost plătită de două ori. În al doilea rând, nu existau semne

¹⁰ <http://www.lex.ro/Legea-243-2005-50639.aspx>

¹¹ <http://www.minind.ro/minister/H103-04.html>

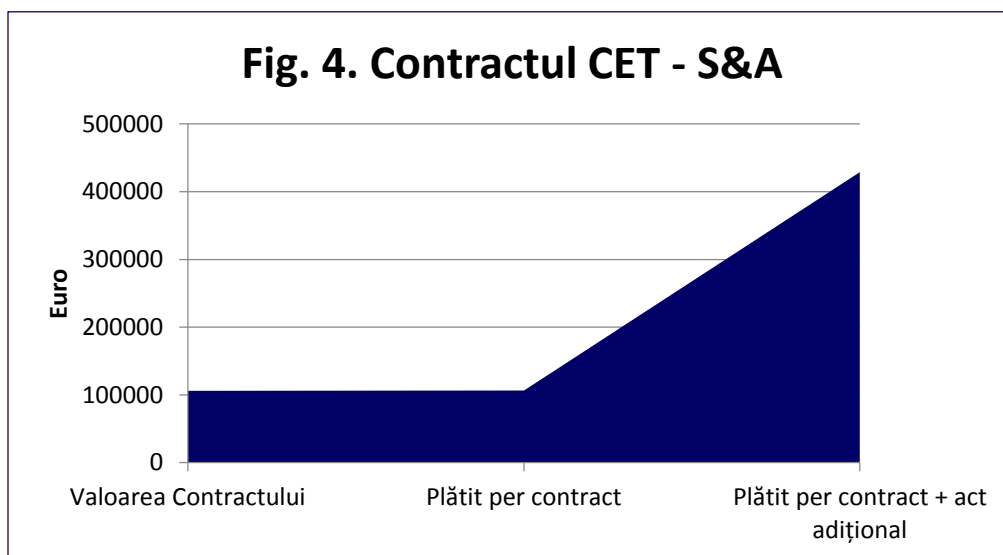
¹² Rechizitoriu, p. 32-33

că CER va fi forțat să își plătească datoria în viitorul apropiat. În al treilea rând, directorul general al complexului energetic știa că lichidatorul dorea ca o asemenea tranzacție să aibă loc – o cerere fusese făcută de ICM în octombrie 2007, înainte de a merge în instanță – deci perfectarea unei înțelegeri era previzibilă și în interesul ambelor părți. În fine, directorul general nu a cerut niciodată opinia departamentului juridic în legătură cu această tranzacție sau cu noul contract cu S&A. Este de asemenea important de menționat că acest nou contract a fost atribuit direct casei de avocatură, fără a urma procedura achizițiilor publice¹³.

3. Altă companie, aceleași metode: Complexul Energetic Turceni

3.1. Alte contracte suspecte pentru asistență juridică

Contractul dintre CER și S&A era deja în desfășurare atunci când directorul general al Complexului Energetic Turceni (CET), Dumitru Cristea, a inițiat o procedură de selecție urgentă pentru asistență juridică similară. Pe 6 iunie 2007, Programul Anual de Achiziții a fost modificat pentru a include „servicii de asistență juridică” în valoare de 105 000 euro. Caietul de sarcini a fost trimis la trei case de avocatură, și 10 zile mai târziu Șova și Asociații a fost declarată câștigătoare. Contractul, valabil până la sfârșitul anului, a fost semnat pe 23 iulie 2007. La fel ca în situația de la CER, un act adițional care prelungea durata contractului inițial până în decembrie 2008 a fost semnat direct cu S&A, fără a urma procedura standard pentru achiziții publice sau a estima costul. Tot la fel ca în cazul contractelor cu CER, suma pentru actul adițional a fost acoperită din bugetul pentru investiții: 106 000 și 429 000 euro respectiv au fost plătiți în baza contractului inițial și a actului adițional¹⁴.

¹³ Rechizitoriu, p. 34-37

¹⁴ Rechizitoriu, p. 49-50

Expropriații de lux

Procurorii Direcției Naționale Anticorupție au început să investigheze în 2005 cum au fost organizate exproprierile pentru extinderea minelor de lignit în Știucani, un sat aflat la limita carierelor Roșița și Jilț Sud. Au descoperit că 22 de persoane notabile ale Gorjului, mai târziu numiți de către presă „expropriații de lux”, au cumpărat case dărăpănate în sat, știind că urmau să fie expropriate. Unii dintre aceștia erau directori din minerit (la acel moment, Compania Națională a Lignitului Oltenia - CNLO), lideri de sindicat și politicieni locali. În urma negocierii, au primit la schimb case în Târgu Jiu care erau de câteva ori mai scumpe¹⁵. De exemplu, președintele Consiliului Județean Gorj Ion Călinoiu a primit pentru două case vechi, cumpărate cu 1600 euro, o vilă al cărei preț a fost evaluat la 300 de dolari pe metru pătrat¹⁶. Toți „expropriații de lux” au primit compensații pentru proprietățile lor, precum și pentru „trauma suferită de cel dezdăcinat”¹⁷.

Satul Știucani (zona colorată) este înconjurat de mine. Hartă U.S. Geological Survey

Din diferite motive procedurale, doar directorul general al CNLO Ion Vulpe și directorul resurse umane Ionel Manțog (care a devenit mai târziu secretar de stat în Ministerul Economiei) au fost trimiși în instanță pentru corupție. Cel din urmă a cumpărat trei case în Știucani cu 10 000 euro și a primit pentru ele de la CNLO 148 000 euro¹⁸. Procesul, care a început în 2006, s-a încheiat în 2012 cu o sentință de 5 ani de închisoare cu executare pentru ambii directori. Amândoi au fost eliberați mai devreme pentru bună purtare: Vulpe în decembrie 2013¹⁹ și Manțog în mai 2015²⁰.

¹⁵ <http://www.romanalibera.ro/actualitate/fapt-divers/stramutati-de-lux--urmariti-penal--43629>

¹⁶ http://www.pandurul.ro/articol/cererea-lui-mantog-respinsa-de-curtea-constitution_15450.html

¹⁷ <http://www.romanalibera.ro/actualitate/eveniment/-stramutatii-de-lux--au-ramas-tot-sefi--29600>

¹⁸ <http://www.hotnews.ro/ancheta-7477215-dosarul-stramutati-lux-ionel-mantog.htm>

¹⁹ <http://www.gorj-domino.ro/stramutatul-de-lux-ion-vulpe-liber-de-sarbatori-magistratii-l-au-eliberat-conditionat/>

²⁰ http://www.pandurul.ro/articol/mantog-liberat-conditionat-din-penitenciarul-targu_66750.html

În februarie 2007, directorul general CET a fost numit președinte al comisiei de evaluare a ofertelor de asistență juridică la CER, din acea poziție putând să vadă ofertele caselor de avocatură. Procurorii consideră că întreaga procedură de achiziții publice a fost falsificată pentru ca Șova și Asociații să câștige. Doar două alte companii au primit caietul de sarcini: ambele fuseseră asociate cu S&A în trecut și erau conduse de persoane apropiate lui Șova, care de asemenea cunoștea prețul oferit de una dintre companii²¹. Mai mult, oferta de la S&A a fost primită la o zi după data limită, dar a fost înregistrată la CET antedat²².

Mai multe blocuri construite în comuna Mătășari pentru minerii de la Jilț nu au fost terminate niciodată.

²¹ Rechizitoriu, p. 52

²² Rechizitoriu, p. 53

O altă similaritate cu cazul CER este faptul că în timp ce contractul cu S&A era în desfășurare, CET avea un departament juridic intern. 430 000 euro au fost cheltuiți între 2007 și 2008 pe salariile consilierilor juridici angajați cu normă întreagă, care au reprezentat CET în de zece ori mai multe cazuri decât S&A.

3.2. Mai multe victorii, mai multe pierderi

În octombrie 2007, CET a depus la instanță o plângere împotriva Electrica, principalul distribuitor de electricitate, solicitând 4.7 milioane de euro penalități pentru neplata electricității primite. Departamentul juridic al CET a depus plângerea și a solicitat ca penalitățile să se aplice facturilor neplătite din septembrie până în decembrie 2004. Deoarece statul era unicul proprietar al Electrica și deținătorul majoritar al CET, existau motive solide pentru a anticipa că acțiunea va avea succes. Cu toate acestea, conducerea CET și S&A au semnat pe 1 noiembrie 2007 încă un act adițional la contractul inițial, prin care casa de avocatură era compensată dacă obținea hotărâri irevocabile și definitive. Prima de succes depindea de suma recuperată: 1% pentru o sumă de până la 6.3 milioane euro, 2% pentru o sumă de până la 15.7 milioane euro, și 3% pentru o sumă mai mare de 15.7 milioane euro²³.

Termocentrala Turceni. Fotografie de Emilian Robert Vicol, adaptată și utilizată sub o licență Creative Commons BY 2.0

Cinci zile mai târziu, S&A a modificat plângerea, solicitând returnarea întregii datorii: 20.4 milioane euro, sumă care corespunde perioadei aprilie 2004 – ianuarie 2006. Însă casa de avocatură nu a depus la instanță documentele care justificau această cerere (respectiv facturile pentru perioada extinsă), deoarece directorul general și avocatul coordonator

²³ Rechizitoriu, p. 59-60

anticipau o soluție în afara curții. Acest lucru s-a întâmplat la sfârșitul lunii noiembrie. Conform noii tranzacții, Electrica trebuia să plătească 14.3 milioane euro de-a lungul a 8 ani, începând cu 2008. Înțelegerea trebuia să acopere toate penalitățile până în decembrie 2006, chiar dacă acestea nici măcar nu fuseseră calculate. Se afirma de asemenea că nu există penalități de plătit după acea dată²⁴.

În mod inexplicabil, deși tranzacția acoperea o perioadă mai lungă de timp, suma pentru care cele două companii s-au înțeles în afara curții a fost cu 6.1 milioane euro mai mică decât cea cerută inițial în instanță. Octavian Graure, directorul economic de la CET, i-a amenințat apoi cu concedierea pe subordonații care au refuzat să modifice sumele datorate în actele companiei. Angajații au recunoscut mai târziu în fața procurorilor faptul că au acceptat și au scăzut aleatoriu valoarea înscrisă pe 50 de facturi²⁵. Prin acest fapt, compania a pierdut mai mult de 6 milioane euro, doar pentru a se asigura că avocații vor primi bonusul pentru succes, prin renunțarea la acțiunea în instanță.

În fine, un proces aproape identic celui dintre CER și ICM a avut loc în 2008 între CET și ICM. Este vorba despre aceleași datorii pe care Închidere și Conservare Mine nu a reușit să le recupereze până a intrat în faliment. Deoarece primul caz a fost prezentat pe larg în capitoul anterior, ne vom concentra aici doar pe cele mai importante detalii. Contractul de asistență juridică garanta o primă de succes de 1.5% pentru S&A dacă aceasta reușea să obțină o înțelegere pentru o tranzacție în tranșe de-a lungul a cel puțin trei ani. Cinci zile după ce actul adițional a fost semnat, tranzacția a avut loc și S&A a primit 334 000 euro pentru serviciile sale. Contractul a fost oferit lui S&A fara a urma procedura de achiziții publice și fără un mandat explicit de la Directoratul CET²⁶.

Corpul de Control al prim ministrului descoperă cheltuieli nejustificate

Prim ministrul și-a trimis Corpul de Control la Complexul Energetic Oltenia pentru a inspecta activitatea dintre anii 2010 și 2012 a companiilor care au fuzionat pentru a se crea CEO. Concluziile auditului au fost prezentate presei într-un raport din 2013, în care erau subliniate activitățile chestionabile ale complexurilor energetice de-a lungul a trei ani²⁷. În această perioadă, companiile au cheltuit 4.6 milioane euro pe 76 de sponsorizări. 155 de contracte în valoare de 74.5 milioane euro pentru achiziționarea a diferite bunuri și servicii au ajuns la numai trei companii. Valoarea contractelor de achiziție publică fusese mărită în mod ilegal cu mai mult de 20%. Unele caiete de sarcini pentru licitații nu fuseseră aprobate de Guvern, sau includeau specificații tehnice care permiteau existența unui singur potențial câștigător. Deoarece contractele creau premiza pentru un caz de corupție, concluziile raportului au fost trimise Direcției Naționale Anticorupție.

²⁴ Rechizitoriu, p. 62-63

²⁵ Rechizitoriu, p. 64

²⁶ Rechizitoriu, p. 68-72

²⁷ http://media.hotnews.ro/media_server1/document-2013-05-7-14758164-0-sintezacomplexulenergeticoltenia-1.pdf

4. Implicarea unui viitor prim ministru

Procurorii afirmă în rechizitoriu că persoana care a făcut posibile contractele dintre Șova și Asociații și CER și CET a fost Victor Ponta²⁸.

Născut în 1972, atât cariera sa profesională, cât și cea politică, au evoluat rapid. În 1998 a devenit unul dintre cei mai tineri procurori ai Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, la secția Anticorupție, Urmărire Penală și Criminalistică. O figură promițătoare a Partidului Social Democrat, Ponta este din 2004 deputat de Gorj, județul unde funcționează termocentralele Rovinari și Turceni, precum și minele de lignit²⁹.

În august 2007, o convenție de colaborare a fost semnată între Șova și Asociații și Cabinet Individual de Avocat „Ponta Victor-Viorel”. Conform acestui act, Victor Ponta primea o plată lunară de 2000 de euro pentru munca depusă în parteneriat. Un act adițional din martie 2008 a modificat suma la 3000 euro. 17 facturi au fost emise până în decembrie 2008, totalizând 40 000 euro.

Dar în realitate, Victor Ponta nu a oferit nici un serviciu pentru această sumă³⁰. Acest fapt a fost descoperit în 2011, când Agenția Națională de Administrare Fiscală (ANAF) a verificat activitatea ambelor case de avocatură, S&A și cabinetul lui Victor Ponta, și a descoperit că facturile menționate mai sus nu erau însoțite de documente care să explice plățile. Ponta a afirmat că a oferit consiliere juridică verbală, însă nu a reușit să numească clienții și obiectul proceselor pentru care a fost remunerat³¹. Împreună cu S&A, a reușit să prezinte mai târziu rapoarte de activitate legală. Procurorii au descoperit mai târziu că „activitățile pretins a fi efectuate de inculpatul Ponta Victor-Viorel menționate de acesta în rapoarte sunt copia fidelă, literalmente, inclusiv în privința greșelilor de ortografie, a activităților efectuate de cei patru avocați pentru clientul (...) (vol. 7, filele 239 - 304)”³².

Rezultatele inspecției ANAF au devenit știrea principală în 2011 și au dominat agenda publică timp de câteva săptămâni. Victor Ponta nu era încă prim ministru, însă el și Șova erau deja oameni de vârf ai Partidului Social Democrat, cel din urmă devenind mai târziu Ministrul Transporturilor și purtătorul de cuvânt al PSD.

Procurorii au arătat că motivul pentru semnarea convenției între S&A și Victor Ponta a fost compensarea celui din urmă pentru rolul pe care l-a avut în semnarea contractelor cu CER și CET. Tot în 2008, Șova și Asociații a achiziționat o mașină sport pentru folosul companiei care a fost folosită de fapt doar de Victor Ponta în scopuri personale. Deoarece a fost cumpărată de casa de avocatură, a fost scutită de TVA și alte taxe, creând un prejudiciu de aproape 15 000 euro³³.

²⁸ Rechizitoriu, p. 77

²⁹ <http://www.ziare.com/victor-ponta/biografie>

³⁰ Rechizitoriu, p. 76-77

³¹ Rechizitoriu, p. 78

³² Rechizitoriu, p. 79

³³ Rechizitoriu, p. 83-85

Pentru a se distanța de caz, Dan Șova a prezentat documente din perioada 2005-2009, demonstrând că el nu a fost implicat în contractele dintre casa de avocatură și CER și CET. Șova a declarat că vizitele la termocentrale au fost făcute din „curtoazie corporatistă”³⁴. Documentele pretindeau că fiecare client primea un avocat coordonator, delegat de adunarea generală a S&A. Însă investigația procurorilor a scos la lumină faptul că această practică nu a existat niciodată la casa de avocatură. Aceste documente au fost produse de fapt în 2010 și 2011 și antedatate în timpul scandalului de presă creat în jurul celor două termocentrale. Persoanele care au falsificat actele și-au recunoscut faptele³⁵.

„Buldotanc”

O investigație de corupție care a fost urmată de un proces lung și condamnări definitive a pornit de la achiziția unui buldozer pe șenile de tanc. Din această motiv, cazul a fost numit în presă „buldotanc”. O companie deținută indirect de Mugurel Surupăceanu, politician român și deputat între 2008 și 2012, a vândut Complexului Energetic Turceni un buldozer pentru o sumă de patru ori mai mare decât prețul său de import. Compania nu vindea echipamente similare și nu avea nici un angajat, iar vehiculul nu era funcțional³⁶. Conform procurorilor, Surupăceanu l-a ghidat pe directorul CET Mirel Cristea de-a lungul procedurii de achiziție. Deoarece Surupăceanu era parlamentar, cazul a fost judecat la Înalta Curte de Casație și Justiție. În 2012 judecătorii se apropiau de o sentință, așa că deputatul și-a dat demisia, fapt ce a însemnat mutarea procesului la Tribunalul Gorj, judecata începând de la zero. În 2013, instanța l-a condamnat pe Surupăceanu la 7 ani de închisoare cu executare și pe Cristea la 6 ani, alți doi directori primind pedepse cu suspendare. Toți patru mai aveau de plătit daune de 187 000 euro Complexului Energetic Oltenia. Cu toate acestea, Curtea de Apel Craiova l-a achitat pe Surupăceanu în februarie 2015, ceilalți suspecti primind sentințe cu suspendare. Deoarece CEO nu a solicitat despăgubiri pentru prejudiciul suferit, ultima instanță nu i le-a oferit. Astăzi, acționarii CEO discută redeschiderea dosarului pentru a solicita aceste despăgubiri³⁷.

5. Finanțarea BERD pentru Turceni contrazice politicile băncii

Un împrumut de 150 milioane euro a fost aprobat de către Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD) în 2008 pentru modernizarea unităților 3 și 6 ale termocentralei Turceni³⁸.

Cu toate acestea, proiectul nu a văzut niciodată lumina zilei și la începutul lui 2013 BERD a hotărât să restructureze și să refinanțeze împrumutul planificat pentru termocentrala de la Turceni, transformându-se astfel într-un împrumut de 200 milioane de euro destinat doar pentru unitatea 6.

³⁴ Rechizitoriu, p. 74

³⁵ Rechizitoriu, p. 44, 75

³⁶ http://www.pandurul.ro/articol/surupaceanu-cristea-si-co-%E2%80%93-trimisi-de-dna-in-jud_2228.html

³⁷ http://www.pandurul.ro/articol/ceo-incearca-a-doua-oara-redeschiderea-dosarului-b_78149.html

³⁸ <http://www.publictenders.net/tender/175748>

În urma evaluării impactului social și de mediu realizată de BERD, documentul care prezintă sumarul proiectului pe site-ul băncii a fost modificat cu o țintă de reduceri de emisii de CO₂ mai puțin ambițioasă: de la 300 000 tone pe an până la numai 160 000 tone.

Organizația neguvernamentală Bankwatch România monitoriza activitatea CEO și impactul său asupra mediului, fiind astfel familiară cu majoritatea cazurilor de corupție în care a fost implicată compania. Din această cauză, în 2013 a trimis Băncii critici aduse proiectului și, alături de ONG-ul Frank Bold, a depus o plângere împotriva refinanțării în 2014³⁹. Plângerea arăta felul în care împrumutul încălca politica socială și de mediu a BERD deoarece proiectul nu respecta Directiva Europeană pentru emisii industriale⁴⁰ și pentru evaluarea impactului de mediu⁴¹. Alte probleme identificate au fost legate de lipsa evaluării impactului defrișărilor legate direct de proiect, precum și faptul că nu au fost luate în considerare cazurile de corupție prezentate mai sus.

În timp ce investiga împrumutul, Bankwatch România a solicitat publicarea scrisorii de susținere elaborată de Departamentul pentru Energie al Ministerului Economiei, trimisă la solicitarea BERD. Cu toate acestea, scrisoarea a rămas secretă. Deoarece existau o serie de probleme legate de acest proiect, era important să înțelegem motivele Guvernului pentru susținerea împrumutului. Deși această informație trebuia să fie publică, Ministerul a făcut apel chiar și după ce ONG-ul a dat în judecată Departamentul (mai târziu Ministerul Energiei) și a câștigat procesul⁴². Coincidența a făcut ca în ziua în care apelul Ministerului a fost respins, decizia că scrisoarea este publică devenind definitivă, BERD a confirmat că împrumutul pentru Turceni 6 a fost anulat⁴³. Cu toate acestea, CEO tot a trebuit să plătească 2.9 milioane euro în comisioane către BERD pentru că nu a reușit să cheltuiască acei bani. Între timp, Unitatea 6 de la Termocentrala Turceni a fost scoasă din funcțiune deoarece a devenit neconformă cu limitele de emisii din legislația de mediu actuală⁴⁴.

Deși nu este posibil să dovedim că BERD avea informații despre captura statului între 2006 și 2009, acuzații de corupție la adresa Complexului Energetic Oltenia au apărut de mai multe ori în presă. În același timp, BERD afirma în evaluarea impactului social al proiectului că „nu există cazuri precedente de sentințe definitive asociate cu CEO”⁴⁵. Această afirmație ignoră complet realitățile locale: deși este adevărat că la momentul în care a fost propus împrumutul nu existau hotărâri definitive ale instanțelor, doar numărul proceselor și investigațiilor în desfășurare, precum și dovezile procurorilor sau faptul că mai mulți parlamentari erau implicați puteau să creeze suspiciune cel puțin și să determine BERD să fie mai precaută în legătură cu susținerea unei companii controversate. Chiar și când a fost contactată direct de

³⁹ http://www.ebrd.com/downloads/integrity/olt_complaint.pdf

⁴⁰ Directiva 2010/75/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind emisiile industriale (prevenirea și controlul integrat al poluării)

⁴¹ Directiva 2011/92/UE a Parlamentului European și a Consiliului privind evaluarea efectelor anumitor proiecte publice și private asupra mediului

⁴² http://portal.just.ro/2/SitePages/Dosar.aspx?id_dosar=300000000596988&id_inst=2

⁴³ <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/press-releases/ebd-suspends-loan-romanian-coal-plant-turceni#notes>

⁴⁴ http://www.pandurul.ro/articol/ceo-pune-pe-lista-investitiilor-din-2015-un-grup-i_71852.html

⁴⁵ <http://bankwatch.org/news-media/for-journalists/press-releases/ebd-soft-coal-sector-corruption-new-analysis-shows>

organizații ale societății civile și i s-au adus dovezi că proiectul avea o serie de probleme, Banca a reacționat foarte încet și a durat prea mult timp până a acționat în vreo direcție.

Alte situații de captură a statului

Cazuri asupra cărora a planat o suspiciune de corupție au continuat să apară în jurul Complexului Energetic Oltenia și după ce s-a terminat relația lor cu Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare. De exemplu, în noiembrie 2014 CEO trebuia să exporte 1.2 milioane tone de cărbune în Serbia. Cu toate acestea, contractul a fost anulat după ce mai bine de jumătate din cantitatea de lignit fusese livrată, însă compania română primise doar 500 000 euro sau 6% din plata cuvenită. CEO vindea cărbunele la un preț mai mic decât costul de producție printr-o companie înființată cu o lună înainte de a se semna contractul⁴⁶. Însă asemenea cazuri nu vor fi analizate în detaliu aici, deoarece au avut loc după ce BERD a anulat împrumutul.

6. Recomandări și concluzii

- Cazul de corupție de la Termocentrala Turceni a dominat agenda publică românească în 2011. În ciuda faptului că informațiile erau disponibile oricui, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare a acționat în baza faptului că (cel puțin până în 2013) nu a existat nici o condamnare definitivă. Toate dovezile prezentate de procurori și presa națională au fost astfel ignorate. Mai mult, o căutare simplă pe internet după „Complexul Energetic Turceni” returnează nenumărate articole din presa locală cu diverse acuzații de corupție. Acest raport nu le-a prezentat decât pe cele mai importante.
- BERD ar trebui așadar să monitorizeze îndeaproape companiile cărora le acordă împrumuturi și să își îmbunătățească măsurile preventive împotriva fraudei. În acest caz, se pare că cea mai de bază cercetare ar fi fost suficientă pentru a aduna informațiile care să constituie un semnal de alarmă. În lipsa unei intenții serioase de a rezolva astfel de probleme, BERD își creează imaginea unei instituții puțin interesate de efectele sociale ale proiectelor pe care le finanțează.
- Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare ar trebui să își mărească gradul de transparență, mai ales în cazurile în care autoritățile naționale sau regionale secretizează documente de interes public. Am văzut cât de opace pot fi instituțiile românești: Departamentul pentru Energie a refuzat să publice scrisoarea de susținere pentru împrumut, iar decizia definitivă a instanței a venit abia după ce acesta a fost anulat. Așadar, BERD ar trebui fie să publice toate documentele relevante, fie să mandateze companiile care beneficiază de aceste împrumuturi să fac acest lucru direct.

⁴⁶ <http://bankwatch.org/news-media/blog/unpaid-coal-bill-romanian-coal-exports-serbia-marred-corruption>

- Direcția Națională Anticorupție este o instituție eficientă cu rezultate dovedite⁴⁷. În acest context, este esențial ca BERD să lucreze cu această instituție înainte să aprobe proiecte care pot adânci captura statului și pot avea efecte sociale nefaste.
- BERD ar trebui să facă publice numele companiilor pe care le investighează, precum și concluziile acestor investigații. Sumarul proiectului pentru Complexul Energetic Oltenia, disponibil pe siteul băncii, nu clarifică suficient motivele pentru care a fost anulat împrumutul.
- În afară de captura statului, care nu poate fi dovedită mereu ușor, o serie de alți factori ar trebui să încurajeze Banca să ia măsuri preventive sporite: încălcarea legislației de protecție a mediului, tratamentul preferențial al statului (luând forma subvențiilor sau a legislației prietenoase), precum și istoricul de transparență al companiei.

Cariera Jilț Nord.

⁴⁷ <http://www.politico.eu/article/the-dna-of-romania-anti-corruption-success-eu-transparency-international/>

Lista acronimelor

ANAF	Agenția Națională de Administrare Fiscală
BERD	Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare
CEC	Complexul Energetic Craiova (sub această denumire până în 2012)
CEO	Complexul Energetic Oltenia (sub această denumire din 2012)
CER	Complexul Energetic Rovinari (sub această denumire până în 2012)
CET	Complexul Energetic Turceni (sub această denumire până în 2012)
CNLO	Compania Națională a Lignitului Oltenia (sub această denumire până în 2004)
DNA	Direcția Națională Anticorupție
EM	Exploatare minieră
ICM	SC Închidere și Conservare Mine (înființată în 2004)
S&A	Casa de Avocatură Șova și Asociații
SNLO	Societatea Națională a Lignitului Oltenia (sub această denumire până în 2012)
TC	Termocentrală

Lista figurilor

Figura 1: Valoarea totală a contractelor Complexului Energetic Rovinari cu Șova și Asociații.

Figura 2: Sumele plătite în funcție de activitate.

Figura 3: Sumele plătite casei de avocatură de către Complexul Energetic Rovinari.

Figura 4: Contractul dintre casa de avocatură și Complexul Energetic Turceni.

Lista tabelelor

Tabelul nr. 1: Companiile create prin Hotărârea de Guvern 103/2004.

Este important ca finanțatorii proiectelor mari de infrastructură să cunoască companiile înainte de a semna contracte cu ele, și apoi să le monitorizeze. Transparența, atât a creditorului, cât și a celui împrumutat, sunt în egală măsură cruciale. În acest fel ar fi facilitată intervenția instituțiilor publice naționale, a presei și a organizațiilor societății civile.

Asociația Bankwatch România

Strada Boișoara nr. 24, ap. 2, sector 6, București

Tel 031 438 2489, Fax 031 816 8375

faracarbune.ro/captura-statului